

ПАРАДОКСИ КЛАСИКИ У ВЕРСІЯХ ІВАНА УРИВСЬКОГО

(рецензія на вистави Івана Уривського «Одруження»
за мотивами однойменної п'єси М.Гоголя
і «Лимерівна» за твором П.Мирного)

Надія Мірошніченко,

кандидат філологічних наук,
завідуюча відділом драматургічних проєктів,
Національний центр театрального мистецтва
ім. Леся Курбаса, вул. Володимирська, 23-В,
Київ, Україна, 01034
neda7@email.ua
ORCID ID: 0000-0001-7666-1284

З чого починається театр – із оживлення фантазії, парадоксу, «перетворення» чи... співчуття іншому, як початкового імпульсу до катарсису? Припускаю, що саме співчуття є рушійною силою режисерських рішень Івана Уривського. Так, образ «зламаної долі» об'єднує вистави, створені за нібито кардинально різними текстами: «Одруження» за мотивами однойменної п'єси М.Гоголя в Одеському академічному

українському музично-драматичному театрі ім. В.Василька і «Лимерівна» за твором П.Мирного в Національному театрі ім. І. Франка.

Сценічні версії комедії М.Гоголя зазвичай фокусуються на нерішучому нареченому – головному героєві Івані Кузьмичу та яскравих характерах його «опонентів», які змагаються за руку Агафії Тихонівни. Проте головна героїня трактується часто безвільною «лялькою», якою керують, і почуттями якої можна спокійно бавитися. Натомість у постановці Івана Уривського увага переходить саме на героїню, а претенденти на її руку втрачають харак-

терність і стають майже безликими статистами. Так її доля стає іграшкою в руках тих, хто зводить власні рахунки – лялькарів-маніпуляторів свахи і свата, Фекли й Кочкарьова, які намагаються керувати чужими долями. Сва-тання перетворюється на диявольську гру, адже втручається в те, що мало б належати божій волі. Комедія повністю демонтується, й мимоволі в цій іс-торії виникає драма на межі з трагедією – гра людей із роком, провидінням, намагання маніпулювати іншими, що, зрештою, руйнує їхні долі. Режисер на-чебто не модернізує, а навпаки – архаїзує текст М.Гоголя, повертає його до прадавніх шлюбних ритуалів, до витоків. Головним образом і декорацією вистави (сценографічне рішення самого режисера) стала старовинна кри-ниця – вона є і умовним джерелом, і нібито переходом між різними світами, різними станами. З неї з'являються й у ній же зникають наречені, а у фіна-лі головна героїня «заколючує» її – так виникає образ її відчаю і безвиході.

Сцена з вистави «Одруження» за М.Гоголем. Одеський академічний музично-драматичний театр імені В.Василька. Фотограф Іра Рогова.

Агафія Тихонівна сама готує для наречених ритуальні сорочки – у такий спосіб ніби вдягаючи їх у власні ілюзії і сподівання. Але після такого чоловічого кроку, як втеча з весілля, найвірогідніше дівчина так і лишиться незаміж-ньою – без любові, дітей, повноцінного життя – доля «старої діви» в минуло-му була, зазвичай, трагічною. Слідування чужій волі призвело до фатальних помилок «наречених», хоча в програші виявилися й самі «гравці» – обидві

спроби маніпуляцій провалилися. Отже, у фокусі вистави опинився не парадоксальний вчинок героя – стрибок із вікна перед весіллям, а сам феномен «долі» й питання про те, в чиїх руках ці тонкі ниточки, які можуть розірватися, руйнуючи життя не лише людини, а й цілого роду.

Інша версія «зламаної долі» виникає у виставі «Лимерівна». І знову режисер змінює жанрову тональність тексту. Мелодраматична любовна історія про роз'єднаних закоханих набуває в рішенні Івана Уривського трагікомічного забарвлення. Режисер разом зі сценографом Петром Богомазовим занурюють героїв у простір «фрагментованого» сіна. Актори створюють із них різні конструкції-декорації, обсипаються травинками тощо. Якщо на початку цей матеріал асоціюється з «сіновалом» – територією «вільної любові», то наприкінці зі стосів-цеглинок вибудовують «в'язницю» для Лимерівни. У фіналі виникає дивний солом'яний «монстр» – маріонетка, яку рухають різні герої, – та сама, яка приходить знищити сподівання героїні й перетворити її на таку ж механічну істоту.

У тексті закладено традиційну драматичну ситуацію «перешкоди в любові», де поєднанню закоханих Наталі й Василя протистоїть їхнє оточення й соціальні обставини. Із драматизмом і ліричністю головних героїв контр-

астують характери-маски інших – матері-п'янички Лимерихи, злої свекрухи Шкандибихи, кумедних пліткарів. Та попри легку форму й режисерську іронію, всі вони грають фатальні ролі в знищенні закоханих. За підкупом Карпа – конкурента Василя – його віддають у солдати. Наталю різними підступами таки віддають заміж, але життя з нелюбом і його матір'ю перетворюється на тортури і для самої героїні, і для решти сім'ї. За пластичним малюнком ролі – з живої спонтанної й рухливої Лимерівна перетворюється на «маріонетку» з майже механічними рухами, застиглим поглядом, обличчям-маскою. Повернення з солдатів Василя, який мав дізнатися про зраду і, певне, залишить Наталю назавжди, одружившись з іншою, стало останньою краплею. Образ самогубства жінки позначений символічно червоною лінією. А всі причетні до цього мимовільного злочину шикуються у свою ламану лінію: «зламана доля» єднає всіх співучасників. Водночас «червоною ниткою» у виставі проходять питання про природу кохання – божественну чи диявольську, яка його роль у мереживі долі? Кожен із героїв воює за власне розуміння щастя, проте втручання в долю іншого бумерангом б'є по власній: загибель Лимерівни стає крахом для всіх.

Театральний світ Івана Уривського майже виключно класичний, але водночас нетрадиційний за поглядом на відомі сюжети, не «новітнім», а іншим. Іноді він начебто не осучаснює, а архаїзує, але також виводить цим у простір універсального. Його інтерпретації класики можуть видатися парадоксальними з погляду стереотипних трактувань, але вони є цілісними в його системі цінностей. Думаю, в їхньому фундаменті – співчуття до іншого. Вистави ставлять питання про важливе – які закони долі і як їх не порушити? Адже втручання в чуже життя може обернутися руйнацією власного.